

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)
 רח' האדמו"ר מצאנז 10
 בני ברק

שיעורים ממורנו ורבינו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור מצאנז-והסביבה"

מורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

פרשת "ויקרא",

פורים –

תשפ"ד

התוכן:

1. עני שגנב מתנות לאביונים שהיו מיועדים לו. (שב"ק "ויקרא") – שיעור 1.

ניתן לצפות ולהוריד את כל שיעורי מרן הרב שליט"א

באתרנו: <http://pninim.co.il/>

תחת הלינק: [שיעורי הגאון רבי יום טוב זנגר](http://pninim.co.il/)

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' ויקרא תשפ"ד

עני שגנב את המתנות לאביונים שהיתה מיועדת לו

מעשה שהיה במי שקיבל סכום הגון בחו"ל למסור לראובן בא"י בפורים למתנל"א, משום שהוא אדם מכובד אבל אביון אמיתי, וכיון שמתפלל לא רחוק ממנו, לקח אתו הכסף לביהכ"ס בפורים כדי למוסרו לו אחרי התפלה, אבל כשהוריד את החליפה שלו עם הכסף במעטפה בכיסו משום שהיה צריך ללכת לשירותים, הכסף נגנב, ומרוב צער פנה לגבאי אם ניתן להסתכל במצלמות כדי לראות מי הגנב, ואכן ראו להדיא שהגנב הוא לא פחות ולא יותר מראובן האביון בעצמו. בעקבות המעשה, הסתפקו: א. האם הבעל צדקה בחו"ל קיים מתנל"א, או שצריך לספר לו כדי שיקיים את המצוה בעני אחר. ב. האם העני נפסל לעדות כדין גנב, או שמא כיון שהכסף מיועד לו אינו נחשב כגנב. ג. האם ראוי לבקש מראובן שיחזיר את הכסף כדי שהשליח יוכל ליתנו לו בתורת מתנל"א ולקיים את המצוה, או שמא יכול לקיים את המצוה ע"י שימחלו לו, או שמא בעצם ראובן כבר זכה בכסף והרי הוא שלו, ושוב א"א לקיים המצוה בכסף הזה.

האם במסירת מתנות לאביונים לשליח עבור עני מסויים נאמר הדין של הילך כזכי

והנה בשאלה הראשונה, שהעני גנב את המתנות לאביונים לפני שהשליח נתנם לו, י"א שאם מתנל"א הוא רק צדקה, א"כ מיד שהשליח קבלו הרי זכה העני כמבואר בשו"ע (חוי"מ סי' קכ"ה ס"ה), וז"ל במה דברים אמורים דהולך הוא כזכי, במלוה או בפקדון, אבל במתנה לא הוי כזכי, אפילו עשאו שליח לקבל, ואמר ליה הנותן הולך לו, לא הוי כזכי, לפיכך אם אמר הולך מנה לפלוני שאני נותן לו, יכול לחזור בו עד שיגיע ליד המקבל, ואם היה המקבל עני, נעשה נדר ואינו יכול לחזור בו עכ"ל. ואמנם לשון השו"ע הוא "שנעשה נדר", ואפשר כוונתו לומר שמחוייב לקיים את דיבורו, אבל עדיין אין ראיי שהשליח זוכה עבור העני, זה אינו, דהרי מבואר בש"ך (שם סקכ"ז) כיון שמסרו ליד השליח, שוב אינו יכול לחזור בו אפילו ע"י התרה, והקצוה"ח (סי' רמ"ג סק"א) הסביר, כיון שחייב לקיים נדרו, הו"ל כחוב, ובחוב קיי"ל דהולך כזכי כמבואר בשו"ע (חוי"מ סי' קכ"ה ס"א).

עוד יש לציין, שבשו"ת כת"ס (חוי"מ סי' י"ז) דן אם מותר לשליח להחזיר המתנה לנותן, דבזכי לפלוני אסור לו להחזיר כמבואר בשו"ע (סי' קכ"ה) משום שנעשה ממון של המקבל, משא"כ בהולך שאינו זוכה מדיני ממונות אלא משום שלגבי הנותן נעשה נדר, א"כ יהא יכול השליח להחזיר. ולאחר שדן בדברי האחרונים, העלה שלסברת האחרונים דהוי כבא ליד גבאי, וכן לסברא דמכח נדר נעשה כזכי, אסור לו להחזיר, ועפ"ז גם העלה, שאם המקבל מת בינתיים, אע"פ שהיורשים הם עשירים, כבר זכה בהם אביהם מדיני ממונות, ויתן ליורשים (וע"ע בפתחי חושן קנינים פט"ו הערה כ"ח מש"כ בזה).

האם יי"ח מתנות לאביונים כשנותנו לעני לפני פורים

הרי מבואר, דבצדקה קיי"ל דהולך כזכי, וא"כ לכאורה העני כבר זכה בכסף מיד שהגיע ליד השליח בחו"ל, וממילא אינו נחשב כגנב. אבל זה אינו, דהרי זה ברור שהנותן בחו"ל רצה לקיים מצות מתנל"א, ואם השליח זכה בו עבורו מיד כשקבלו בחו"ל, הרי זה היה לפני פורים, ומבואר בבה"ל (סי' תרצ"ד

סי'א ד"ה לשני עניים) דלא יתן לעני קודם פורים, ואמנם המ"א הסביר את טעמו - שמא העני יאכל אותו לפני פורים, וחשש זה לא שייך בנד"ד שנותן את המתנלי"א לשליח, מ"מ יש פוסקים דסי"ל שהמצוה היא לתת המתנלי"א דווקא בפורים, ואם נותן לעני לפני פורים לא יי"ח (עי' דבר אליהו להג"ר אליהו קלאצקין זצ"ל נדפס בשנת תרע"ה - סי' ס"ט, וערוה"ש סי' תרצ"ד סי"ב), וממילא יש אומדנא שבודאי לא רצה שהשליח יזכה בכסף עבור העני מיד, אלא כשימסרנו לו בפורים, ולפי"ז העני נחשב כגנב, וא"כ מסתבר לומר שהעשיר לא קיים את המצוה ע"י גניבת העני, דהרי המצוה היא **מתנות** לאביונים ולא **גניבת** האביונים.

קידושי אשה בכסף שגזלה ממנו

הרמ"א (אהע"ז סי' כ"ח ס"ה) כ' בשם המהר"ם פדוואה (סי' כ"ד), שאם אשה חטפה מעות מאיש אחד, והוא ביקש ממנה שתחזירם לו, ולא רצתה, ואמר לה "הרי את מקודשת לי בהם", ושתקה והחזיקה המעות, לא הוי קידושין דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות, ולא כלום הוא. וכתב הבית שמואל (סקט"ז) דמשמע מזה, דהסיבה למה אינה מקודשת היא דווקא משום ששתקה, אבל אם אמרה "הן", שפיר מקודשת דנעשה פקדון וקידושין ביחד, והקשה הב"ש למה זה מועיל, הא קי"ל (בי"ק סי' ט.) גזל ולא נתייאשו הבעלים, שניהם אינם יכולים להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו, וא"כ היאך יכול לקדשה בכסף שהיא גזלה כיון שאינו ברשותו, דאם אינו יכול להקדיש הכסף, היאך יכול לקדש אשה בכסף זה, ותי"ש דעד כאן אין הבעלים יכולים להקדיש משום ששניהם אינם מסכימים זה לזה, אבל אם זה עומד ע"י זה, והנגזל אומר אני מקדישו, והגזלן אומר "הן", כיון שהוא בריצוי שניהם נעשה הקדש.

אבל האבני מילואים (שם סק"ג) חולק על הב"ש והסביר, דעד כאן אין הנגזל יכול להקדישו אלא לבן אדם שלישי, אבל לגזלן בעצמו, שפיר יכול להקנותו, משום דכל הסיבה שאינו יכול להקדישו הוא רק משום שאינו ברשותו, אבל כשהחפץ הגזול נמצא ביד הגזלן, והנגזל רוצה להקנותו לו, שפיר יכול להקנותו, וממילא בנידון של הרמ"א, אינה מקודשת רק משום שלא אמרה "הן", אבל אם היתה אומרת "הן", כיון שרוצה להקנות הכסף לה, אין חסרון במה שאין הכסף ברשותו.

אבל האבני"מ מביא שו"ת שארית יוסף שחולק, וסי"ל שאינו יכול לקדש אשה זו שגנבה ממנו, ואמנם האבני"מ מקשה עליו, אבל הנתיות בקהלת יעקב (סי' כ"ח סק"ה) מבאר את שיטת השארית יוסף, דבאמת הנגזל אינו יכול להקנות אפילו לגזלן, אלא דלגזלן יכול למחול חיובו בהשבה, וממילא קונה, אבל לקידושין מחילה זו לא מהני דלאו מידי קיהיב לה, ולפי"ז גם במתנלי"א, אפילו אם ימחלו לעני בחיוב השבת הגזילה, מ"מ אין כאן "נתינה" של מתנות לאביונים, ולפי"ז לא יי"ח גם אם ימחלו לעני. וע"ע בשער המלך (ה"ל גירושין פ"א ה"א ד"ה כתב מרן) שהביא מחלוקת הראשונים במי שקידש אשה בגזל, ואח"כ מחל לו הנגזל, דלריטב"א אינה מקודשת, ואילו רש"י ועוד ראשונים ס"ל דמקודשת למפרע.

והנה לשיטת הרמ"א לפי ביאור האבני"מ דמחילה מהני בקידושין, ממילא גם יעזור למתנלי"א, ואינו דומה למקדש במלוה, דמלוה להוצאה ניתנה, וא"כ לאו מידי קיהיב לה - עכ"פ לפ"ז שפיר יי"ח מתנלי"א.

שיטת המהרשד"ם במי שקנה לולב ועבר על תנאי המכירה ואח"כ פייס את המוכר

בשו"ת מהרשד"ם (ח"א או"ח סי' כ"א) נשאל: ראובן רגיל לקנות לולבים ואתרוגים לקהילה פלונית, ושלחם להם כדרכו, אבל כיון שפרצה מחלוקת בקהילה זו, כת אחת לא רצו לקיים את המצוה עם אותם לולבים, ולכן המוכר מכר לולב ליחיד, והתנה עמו בפירוש שהקהל לא יטלו את לולבו. אבל היחיד עבר על התנאי ונתן הדי' מיניים שקנה במתנה גמורה לכל מי שירצה ליטול, והכת השני רננו עליהם ואמרו שהלולב נמכר לנותן בתנאי מפורש שלא יתנו לציבור, וממילא הכת ההוא לא יי"ח ועבירה היא בידם, והברכות שבירכו הן ברכות לבטלה.

המהרשד"ם פסק שאם המוכר התנה עם הלוקח בתנאי גמור (ואפילו אם לא נתקיימו כל משפטי התנאים), או אפילו רק בגילוי דעת, שהכת ההוא לא יצאו בלולב זה, לא יי"ח, לא אותו יחיד ולא הציבור, והסביר דסגי בגילוי דעת בעלמא, משום דאנן סהדי שאילו היה יודע שזה הפלוני יעבור על דברו וימכור הלולב לקהל, לא היה מוכר לו, לפי שידוע שליחידים מוכר הלולב בעשר לבנים, וכשמוכר לקהל מוכרו במאה לבנים. אבל הוסיף שאם הלוקח יפייס את המוכר בממון, לא נאמר בזה מעוות לא יוכל לתקון, אלא שפיר מהני למפרע, משום שאנחנו נפרש את התנאי "על מנת שלא יטלו...אם לא תפייסני ותתן לי הדמים שרגילים קהל כיוצא בו ליתן", והיינו משום דהוי אומדנא דמוכח דזו היתה כוונתו.

ראיית המשאת משה לשיטת המהרשד"ם

רע"א בהל' סוכה (סי' תרל"ז על המ"א סק"ה) ציין לשו"ת משאת משה (ח"א או"ח סי' ד') שהביא ראייה לחידוש זה דהשבת הממון מהני למפרע, מהמבואר בסוכה (ל"א). לגבי גזל סכך וסיכך בהן, אין לו אלא דמי עצים משום תקנת השבים, דשנינו התם: ההיא סבתא (פרש"י דגזלו ממנה עבדי ריש גלותא עצים, וסיככו בהן) דאתאי לקמיה דרב נחמן, אמרה ליה, ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא בסוכה גזולה הוו יתבי, צווחה (פרש"י להחזיר לה עצים עצמן) ולא אשגח בה רב נחמן.... אמר להו רב נחמן פעיתא היא דא (פרש"י קולנית היא דא), ואין לה אלא דמי עצים בלבד (פרש"י דתקנת חכמים היא זו על המריש הגזול שבנאו בבירה, שיטול הנגזל את דמיו, ולא חייבהו לקעקע את בניינו, מפני תקנת השבים). ולכאורה קשה, דהרי כל זמן שלא שילמו לה דמי העצים, עדיין יושבים תחת סכך גזול, דכל התקנה רק היתה שא"צ להחזיר הקורות, אבל כל זמן שלא שילם עבורם, הוי גזל בידו וממילא אינו יי"ח, אלא ודאי כוונת רב נחמן היתה שכששילמו לה, שפיר יוצאים למפרע.

המשאת משה הסביר סברת חידושו, דכיון דהוי מצוה, אמרינן שאם גילה דעתו עכשיו שניחא ליה שחבירו יקיים מצוה אם ישלם דמיו, בודאי כך היתה דעתו גם מתחילה, שאם יפייסו בדמים, הוא מקנה לו את לולבו, ומטעם זה נחשב כאילו כבר הקנה לו את הלולב בתחילת החג.

חידוש המשאת משה דמי שגזל אתרוג ושילם עבורו אחרי סוכות יי"ח למפרע

והנה השאלה עליה דן המשאת משה, היתה במי שגנב אתרוג במוצאי יוה"כ"פ, ובירך עליו בשני ימי יו"ט הראשונים של חג בחו"ל, וביום הראשון של חוה"מ הרהר בתשובה והלך לבעל האתרוג כדי לפייסו במתן דמים כאשר ישית עליו, והמשאת משה חידש ע"פ המהרשד"ם, דגם מי שגזל אתרוג ושילם עבורו אחרי סוכות מהני למפרע (והובא בשע"ת סי' תרנ"ח סק"ו, ובבה"ל סי' תרמ"ט ס"א ד"ה בגזול, וכן פסק הבכורי יעקב סי' תרנ"ח סק"ד, וע"ע אריכות בשאלה זו בסוכה וארבעת המינים סי' כ"ג סק"ו וסק"ד, וסי' ל"ג סק"ד, וסי' ל"ח סק"ב).

קושיות האחרונים על חידושו של המשאת משה

אבל כמה אחרונים (כה"ח סי' תרל"ז סקל"ט בשם הגט מקושר הל' סוכה דף ק"יג, וברכ"י סי' תרנ"ח בשו"ר ברכה, ושו"ת מהרש"ם ח"ז סי' כ"ט ד"ה ומה, ודע"ת למהרש"ם סי' תרנ"ח ס"ד בשם הפר"ח אהע"ז סי' ק"כ ס"ב ד"ה ולא פרע לו) הקשו, דיש לחלק טובא בין שאלת המהרשד"ם בענין תנאי במכר, לשאלת המשאת משה בענין גזילה, דאם נתן לו האתרוג דרך מקח וממכר בהיתר, אלא דכיון שעבר על התנאי הוי כגזל בידו, בזה מהני אומדנא למפרע כדי לקיים את המקח, משא"כ בשאלה של המשאת משה שבא לידו באיסור דרך גזילה, שוב לא מהני מתן דמים אח"כ כדי להשוותו כמכר למפרע (וע"ע בבכורי יעקב סי' תרנ"ח סק"ד שהקשה על חידושו של המשאת משה).

בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ו' סק"ב) ג"כ הקשה על המשאת משה, דהרי המהרשד"ם בעצמו כ' בענין שאלתו, "מה יועיל מה שהלוקח יעשה אח"כ - בנוגע לברכה שכבר נאמרה, וליום שכבר עברו נעשה המצוה בגזל", אלא שכתב כיון שאנחנו יכולים לתרץ את דבריו, כמש"כ לעיל, שאנחנו מפרשים את התנאי "על מנת שלא יטלו...אם לא תפייסני ותתן לי הדמים שרגילים קהל כיוצא בו ליתן", והיינו משום דהוי אומדנא דמוכח דזו היתה כוונתו, א"כ גם לפי המהרשד"ם, במקרה של המשאת משה שגנב את האתרוג,

לא יהני שום אומדנא, וממילא אפילו אם ישלם לו, לא יתקן למפרע את הברכה לבטלה, וגם לא יכול לבטל את המצוה הבא בעבירה.

מנהג הראב"ד להקנות לולבו לכל הקהל במעמ"ל אבל בהושענה רבה גבה תשלום מהם

עוד העיר הבצל החכמה עמש"כ הברכ"י (סי' תרנ"ח סק"ז), שהראב"ד היה נוהג כל שנה לקנות לולב ואתרוג משלו, והיה נותנו לכל הקהל במתנה על מנת להחזיר, ונהג כן כל ז' ימי החג, ובהושענה רבה היה גובה מכל הקהל דמי הלולב, ועשה כן שמא היה בהם מי שינהג סלסול בעצמו, או שיהיה רוחו גסה שלא ירצה לצאת אלא בשלו, והעיר הברכ"י שאינו יוצא למפרע כשמשלם, וא"כ מאי אהני ליה מתן דמים אח"כ, דהרי בעידנא דנפיק ביה לא בא לידו אלא בתורת מתנה, והוא שונא מתנות, אלא מוכח דשפיר מהני. אבל הבצל החכמה דחה את הראי"י לפמש"כ המהרשד"ם, דהרי אצל הראב"ד היה אומדן דעת דמוכח, הרבה יותר מהשאלה של המהרשד"ם, דהרי הראב"ד נהג כן כדי לזכות לציבור ויקיימו את המצוה משלהם, ורק שנהג הנהגתו למי שירצה לצאת רק ע"י שישלם דמי האתרוג שיתרצה בכך.

האם יש חסרון של תולמ"ה במי שגזל ציצית והטילם בבגדו ואח"כ עשה תשובה ושילם עבורם

והנה הבה"ל בהל' ציצית (סי' י"א ס"ו ד"ה מצמר) דן במי שגזל חוטי ציצית והטילם בבגדו, ולאחר מכן שילם עבורם, או שהנגזל נתנם לו במתנה, האם יש לו להתירם ולחזור לקושרם כדי שלא יהיה בגדר "תעשה ולא מן העשוי", או שמא מועילה המחילה להחשיבם שלו למפרע, ונשאר בצע"ג, וציין לדברי השערי תשובה הנ"ל (דלשיטת המשאת משה שפיר נחשב "לכס" למפרע, ואילו לפי החולקים על חידושו, אינו נחשב "לכס" למפרע). וע' בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' שס"ה) וערוה"ש (סי' י"א סכ"ב) שפסקו דלא שייך תולמ"ה בפסול שאינו בגוף הציצית אלא מפני שלא היו שלו ועכשין הן שלו (וע"ע אריכות בזה במאסף לכל המחנות סי' י"א סקל"ח).

האם י"ח בד' מינים שקיבל במעמ"ל ונאנס ולא החזירם והבעלים אמרו אח"כ "הריני כאילו התקבלתי"

המ"ב (סי' תרנ"ח סקט"ו) הביא שהח"א (כלל קני"ב ס"ה) הסתפק, במי שנתן הד' מינים לחבירו במתנה על מנת להחזיר, ואח"כ מחל לו על התנאי, האם מועילה המחילה למפרע (ע' בח"א שיותר נוטה לומר שלא י"ח, הגם שלמעשה נשאר בצ"ע, ובנשמת אדם שם ס"ג הסביר שאין זה קיום התנאי, משום שכשאמר ע"מ להחזיר, כוונתו היתה שרוצה דווקא אתרוג זה, וא"כ גם אם יאמר אח"כ "הריני כאילו התקבלתי", אינו מועיל משום שלא כך היה רצונו כשהתנה התנאי), אבל המ"ב הביא שהמאירי ס"ל שמחילה מועילה למפרע, ובשעה"צ (שם סק"ט) כתב, שמחילתו מועילה רק אם מבטל התנאי בתוך הזמן, אבל לאחר הזמן שכבר לא נתקיים התנאי, ונתבטל מתנתו, בודאי לא יועיל מה שיאמר "הריני כאילו התקבלתי" (וע"ע באמרי בינה הל' יו"ט סי' כ"א סק"ב הערה ב' שג"כ כ"כ).

ביאור העונג יו"ט האיך מהני מחילה למפרע כשמעשה הקנין היה באיסור

בשו"ת עונג יו"ט (סי' כ"ט) הסביר, שהקנין שהגזלן עושה בשעת הגזילה, מועיל לקנות את החפץ, אלא שחיוב ההשבה מעכבו מלקנות, וכל שפקע חיוב ההשבה על ידי שינוי וכיוצא בכך, או על ידי שהנגזל מחל על חיוב ההשבה, קונה למפרע מעת הגזילה, וחידש שם דכל גזלן שעשה שינוי או שנתייאשו הבעלים מהגזילה, קונה למפרע משעת הגזילה (וכעין זה מבואר בקובץ שעורים ב"ק אות י"ד).

לפי"ז יש לדון טובא בנד"ד, שמא מחילת השליח מהני לגבי העני שגנב את המתנל"א, וא"כ המשלח שפיר יי"ח, אבל בפשטות השליח אין בכוחו למחול, דהרי הכסף אינו שלו, אא"כ נאמר דכיון שהוא שומר על הכסף, ויש לו גדר אחריות עליו, שפיר יכול למחול אם ע"י זה יקויים השליחות, וזה דוחק וצ"ע.

אבל כבר העירו על חידושו של העונג יו"ט, שבנה יסודו עפמש"כ לחדש בקנין שינוי בגזילה, דמהני למפרע משעת הגזילה, דקיי"ל שכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה, ועפ"ז חידש דה"ה בגזל של יאוש

ושינוי רשות כשקדם השינוי רשות ליאוש, וכן ביאוש ושינוי השם כשקדם שינוי השם ליאוש, דכל זה פועל להרמב"ם מדין קנייני גזילה, ומהני למפרע כקנין שינוי. אבל האמרי משה (סי' ל"ב סק"ג בהג"ה) חולק על העונג יו"ט, וס"ל דגם בקנין שינוי לא מהני אלא משעת שינוי ואילך ולא למפרע. ועוד, גם לשיטת העונג יו"ט דס"ל דמהני למפרע, היינו רק בקנייני גזילה דקיי"ל התם שכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה, אבל בנידון של המשאת משה שלא היה שם שום שינוי, לא שינוי רשות ולא שינוי השם, אלא מחילה – ק' טובא, דהרי מחילה אינה דין בקנייני גזילה, אלא דין בכל התורה כולה שהיא פוטרת את החוב, אם מדין סילוק או מדין מחילה כאילו התקבלתי, והיאך שייך להביא ראיי' מזה לנידון של המשאת משה שלא היה שם שום שינוי.

הרי מבואר, דאפילו לפי השיטות שמחילה לגנב מהני למפרע, וא"כ הכסף שהאביון גנב אינם גזולים בידו למפרע, מ"מ השליח בעצמו אינו יכול למחול לו, ואם השליח אינו רוצה לבקש מהאביון להחזיר לו את הכסף שגנב, משום שאינו רוצה לביישו בהיותו אדם מכובד, ולכן הוא יספר את כל הסיפור למי שנתן לו את הכסף, והוא ימחול לאביון, הרי תלוי באשלי רברבי אם יקיים מתנל"א בזה. ולכן נראה דבלית ברירה, יצטרך לפנות לאביון הגנב כדי לקבל הכסף בחזרה, ובלא"ה נראה שהוא מחוייב להוכיחו על הגזילה, ולהראותו שיש "עין רואה" (תרת"י משמע), וגם לאפרושי מאיסורא בעתיד, כדי שלא ימשיך לגנוב.

האם העני נפסל לעדות

עוד יש לדון אם האביון פסול לעדות, ונ"מ טובא, דכיון שהוא אדם מכובד, אפשר יכבדוהו להיות עד קידושין. האורח משפט (הג"ר שמעון דב אנאליק זצ"ל נדפס בשנת תרס"ח - חו"מ סי' ל"ד דף ע"ז ד"ה באחד) דן במי שגזל חפץ מסויים, ובעל החפץ גילה דעתו מראש שאינו מקפיד אם מישהו יטול את החפץ, האם אזלין בתר המעשה ולא נפסל לעדות, או שמא אזלין בתר מחשבתו, והוא רשע דחמס וחשוד למישקל ממונא לאסהודי שקרא. בתחילה מציין לסוגי' במנחות (ס"ד). לגבי הפורס מצודה בשבת להעלות דגים ועלה תינוק, דנחלקו אב"י ורבא אי אזלין בתר מחשבתו או בתר מעשיו.

והמשיך שמצא שהפרי מגדים כבר דן בשאלה כעין זו (בשושנת העמקים כלל ט' – וע"ע בתיבת גומא פרשת מטות), לגבי מי שאכל חתיכה שעד אחד העיד עליה שהיא חלב, נמצא שהוחזק האיסור על פי ע"א ומלקא עליה, דהרי עד אחד נאמן באיסורים. ואחרי שאכל את החתיכה באו שני עדים והכחישו את העד, ונמצא שהתברר למפרע שאכל התירא וממילא אינו לוקה מדאורייתא - האם נפסל לעדות עכ"פ מדרבנן, דהא קיי"ל שאם עבר איסור דרבנן הוא פסול לעדות רק אם חייב מלקות (מכת מרדות) מדרבנן (עי' רמב"ם ה"ל עדות פ"י ה"ג). והמל"מ (ה"ל נדרים פ"ב הי"ח) הביא שנחלקו הראשונים במי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, דאמנם אינו לוקה מדאורייתא, אבל הרמב"ם ס"ל דחייב מכת מרדות, ואילו רש"י ותוס' ס"ל דפטור ממכת מרדות (ע"ש בבאור מחלוקתם), ונ"מ גם בזה"ז אם הוא פסול לעדות מדרבנן, דלשיטת הרמב"ם הוא פסול, ואילו לרש"י ותוס' הוא כשר, ומסקנת הפמ"ג היא דהלכה כרבים והוא כשר לעדות כיון שהוא פטור ממלקות.

אבל מו"ר שליט"א הגר"י זילברשטיין שליט"א העיר (חשוקי חמד תמורה כ"ח - עמוד רנ"ח), שבנד"ד בודאי השליח הקפיד שלא יגנבו המתנל"א ממנו, ואף על אביון זה היה לו קפידא שלא יקחנו בעצמו, משום שרצה לתת לו את הכסף בעצמו כדי לקיים בו מצוות מתנות לאביונים, וא"כ היה כאן עבירה במעשה הגניבה ולא רק במחשבה, וממילא אינו דומה למקרה של האורח משפט, וא"כ נמצא שבשעה שהאביון לקח את הכסף היתה קפידה שלא יקחוהו, וממילא הוא נפסל לעדות.